

АҲМАД ФАРҒОНИЙ НОМИДАГИ ВИЛОЯТ АХБОРОТ-КУТУБХОНА МАРКАЗИ ВА УНИНГ ҚОШИДА ТАШКИЛ ЭТИЛГАН КУТУБХОНА МУЗЕЙИ

Шакирова М

Фарғона Давлат техника университети Ахборот технологиялари ва телекоммуникация факултети Кутубхона-ахборот фаолияти (фаолият турлари бўйича) 3-босқич талабаси.

Аннотация: Ҳозирги кунда кутубхона давлат маданий сиёсатининг уйғун ривожланган шахсни шакллантириш каби мақсадларини амалга оширишга ўз ҳиссасини қўшади. Фуқароларнинг таълим олишлари учун шароитлар яратиш, тарихий ва маданий меросни сақлаш ҳамда ундан тарбия ва таълим олиш учун фойдаланиш, Янги Ўзбекистон жамияти учун анъанавий қадриятлар, меъёрлар, анъаналар ва одатларни авлоддан-авлодга йетказиш, ҳар бир шахснинг ижодий салоҳиятини амалга ошириш учун шароит яратиш, фуқароларга билим, маълумот ва маданий қадриятларга эга бўлиш имкониятини беради.

Аҳмад Фарғоний номидаги вилоят ахборот-кутубхона марказининг замонавий инфратузилмаси ва унинг қошида ташкил этилган музейнинг аҳамияти ҳам алоҳида эътиборга молик. Бу марказ тарихий китоблар, маданий мерос ва ижодий маҳсулотларнинг қўпайишига ҳисса қўшиб, уларни сақлаш ва оммалаштириш вазифаларини бажаради.

Калит сўзлар: музей, тарихий китоблар, маданият, кутубхона, билим.

Annotation: Nowadays, libraries play a crucial role in implementing the objectives of state cultural policy, particularly in shaping well-rounded and harmoniously developed individuals. Libraries create opportunities for citizens to gain education, preserve historical and cultural heritage, and utilize this heritage in educational and upbringing processes. They contribute to passing traditional values, norms, customs, and traditions from generation to generation for the New Uzbekistan society. Additionally, libraries provide favorable conditions for realizing each individual's creative potential and serve as platforms that grant citizens access to knowledge, information, and cultural values.

The Ahmad Fergani Regional Information and Library Center stands out with its modern infrastructure in this regard. The museum established within the library contributes to the preservation and enrichment of historical books, cultural heritage, and creative works. This center not only serves as an information hub but also plays a vital role in popularizing cultural heritage and ensuring continuity between generations.

Keywords: museum, historical books, culture, library, knowledge.

Аннотация: В настоящее время библиотеки играют важнейшую роль в реализации целей государственной культурной политики, особенно в формировании всесторонне развитой и гармоничной личности. Библиотеки создают условия для получения гражданами образования, сохраняют историческое и культурное наследие, а также используют это наследие в образовательных и воспитательных

процессах. Они способствуют передаче традиционных ценностей, норм, обычаев и традиций от поколения к поколению для общества Нового Узбекистана. Кроме того, библиотеки создают благоприятные условия для раскрытия творческого потенциала каждого человека и служат платформой, предоставляющей гражданам доступ к знаниям, информации и культурным ценностям.

Региональный информационно-библиотечный центр имени Ахмада Фарғони выделяется своей современной инфраструктурой. Музей, созданный при библиотеке, вносит вклад в сохранение и увеличение числа исторических книг, культурного наследия и творческих произведений. Этот центр служит не только источником информации, но и играет важную роль в популяризации культурного наследия и обеспечении преемственности между поколениями.

Ключевые слова: музей, исторические книги, культура, библиотека, знания.

Аҳмад Фарғоний номидаги вилоят ахборот-кутубхона марказининг тарихи ва замонавий ривожланиши - 2022 йилнинг 12-13 май кунлари Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёев Фарғона вилоятига ташрифи чоғида “Фарғона вилоятини комплекс ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш ва мавжуд муаммоларни ҳал этишга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги 43-сонли йиғилиш баёни тасдиқланган эди.

Мазкур баённинг ижросини таъминлаш мақсадида ишлаб чиқилган “Назорат режа”да Аҳмад Фарғоний номидаги вилоят ахборот-кутубхона маркази биносини капитал таъмирлаш 2023 йил дастурига киритилди. Шунингдек, Фарғона вилоят ҳокимлигининг 2023 йил 22 августдаги 06-7/2306-сонли хатига асосан, таъмирлаш ишлари муваффақиятли амалга оширилди.

Тарихдан замонавийликка: Аҳмад Фарғоний номидаги ахборот-кутубхона маркази - кутубхона ўз фаолиятини 1899 йилда халқ музейи бўлими сифатида бошлаган. У вақтда жамғарма 853 нусха китобдан иборат бўлиб, асосан шаҳар зиёлиларига хизмат қилган. 1956 йилдан бошлаб, Фарғона вилоятининг тарихи, маданияти, иқтисоди ва атоқли арбоблар ҳаётига оид ўлкашунослик материалларини йиғиш ишлари бошланган. Бу жараён натижасида 1,5 миллиондан ортиқ ахборот карточкалари мавжуд бўлган ўлкашунослик картотекаси ташкил этилди.

1970 йилда кутубхона 500 минг нусхага мўлжалланган замонавий, махсус жиҳозланган бинога кўчирилди. Шу йили улуғ ўзбек олими, IX асрда яшаган Аҳмад Фарғоний номи берилди. Бироқ, 1977 йилги сел офати кутубхонага катта зарар йетказди. Ўша пайтда 300 минг нусхадан иборат китоб жамғармасининг учдан бир қисми яроқсиз ҳолга келди. Кейинги йилларда кутубхона жамғармаси қайта тўлдирилди.

Замонавий ахборот-кутубхона маркази - бугунги кунда Аҳмад Фарғоний номидаги ахборот-кутубхона маркази Ўзбекистоннинг йетакчи кутубхоналаридан бири бўлиб, 350 мингдан ортиқ нусха универсал жамғармага эга. У 50 дан ортиқ

тилда турли нашрлар ва ахборот ташувчиларини ўз ичига олади. Кутубхона 700 мингдан ортиқ китобхонга хизмат кўрсатадиган 14 таркибий бўлим ва секторга эга. Бутун кутубхона фаолияти автоматлаштирилган, ва ходимлар замонавий компьютер технологияларидан фойдаланадилар.

Фаолият йўналишлари

Кутубхона қуйидаги йўналишларда аҳолига хизмат кўрсатади:

- Ахборот-кутубхона хизматини сифат жиҳатидан янги даражага олиб чиқиш;
- Китобхонларни ўз ахборот ресурслари ва жаҳон илмий-таълим ресурслари билан таъминлаш;
- Миллий ва хорижий нашрларнинг фондларини шакллантириш, сақлаш ва фойдаланиш учун тақдим этиш;
- Электрон маълумотлар базаларини яратиш ва жорий қилиш;
- Ахборотлаштириш соҳасидаги марказларни мувофиқлаштириш ва услубий ёрдам кўрсатишдан иборат.

Маҳаллий марказлар тармоғи - кутубхона таркибида 18 ахборот-кутубхона маркази фаолият юритади, улар ҳудудий аҳолига бепул хизмат кўрсатади. Уларнинг қаторига Фарғона вилоятидаги Бағдод, Бешариқ, Қўқон ва бошқа туман ва шаҳар марказлари киради.

Халқаро ҳамкорлик - марказ ўз мақсадларига мувофиқ, халқаро маданий алоқаларни ривожлантириш ва Ўзбекистоннинг маданий бойликларини дунёга танитишда фаол иштирок этмоқда.

Қадимий тарих ва замонавийлик уйғунлашган Аҳмад Фарғоний маркази Ўзбекистон маданияти ва билим тараққиётининг асосий бўғини сифатида аҳамият касб этиб келмоқда.

Фарғона вилояти ахборот-кутубхона маркази қошидаги музейнинг долзарблиги ва устунликлари

Ўзбекистон Республикасининг вилоят марказларида ахборот-кутубхона марказлари мавжуд бўлиб, уларнинг ҳар бири билим ва маданият тарқатишда муҳим рол ўйнайди. Шунга қарамай, Фарғона вилояти ахборот-кутубхона маркази қошида ташкил этилган музей ўзига хос жиҳатлари ва инновацион ёндашувлари билан алоҳида аҳамиятга эга.

Музейнинг долзарблиги - маданий меросни асраш ва ривожлантиришдан иборат, музей Фарғона водийси тарихи, маданияти ва ижтимоий ҳаётига оид ноёб қўлёзмалар, тарихий ҳужжатлар ва асарларни сақлаш ҳамда намойиш этиш орқали миллий маданий меросни асраб-авайлашда муҳим роль ўйнайди. Бу объект нафақат маҳаллий аҳоли, балки халқаро тадқиқотчилар учун ҳам қизиқарли манба ҳисобланади.

Ёш авлодни тарбиялаш - музейдаги кўргазмалар ёш авлодга тарихий билимларни йетказиш, уларда ватанпарварлик, маданий қадриятларга ҳурмат ва илмга иштиёқ уйғотишда муҳим аҳамиятга эга.

Туризм ва иқтисодий ривожланиш - музей миллий ва халқаро миқёсда туризмни ривожлантириш учун қўшимча имконият яратади. Тарихий объектларни кўриш учун келган сайёҳлар Фарғона водийсининг бой маданий мероси билан танишади.

Музейнинг устунликлари - ноёб қўлёзма ва нашрлар жамланмаси:

Музейда қадимий қўлёзмалар, жумладан, Хожа Аҳмад Яссавийнинг ҳикматлари ва Қўқон хонлиги даврига оид турли асарлар сақланади. Бу ҳужжатлар нафақат илм-фан учун, балки маънавият ва маданият учун ҳам қимматлидир.

Таълимий ва илмий функциялар - Музей кутубхона фаолиятини илмий асосда бойитиш учун имконият яратади. Унда жамланган материаллар маҳаллий ва халқаро тадқиқотчилар учун ишончли манба ҳисобланади. Шунингдек, музей кўргазмалари таълим муассасалари билан ҳамкорликда ўқув дастурларига интеграция қилинади.

Тарихий ёдгорликларни оммалаштириш - Фарғона водийси тарихига оид кўргазмалар, хусусан, Н.Абдулахатовнинг "Фарғонадаги мазорлар тарихи" китоби каби манбалар музейни нафақат маҳаллий аҳолининг, балки хорижлик олим ва сайёҳларнинг ҳам эътибор марказига айлантиради.

Маҳаллий ҳунармандчилик ва анъаналарни сақлаш - музей Фарғона водийсининг анъанавий ҳунармандчилиги ва урф-одатларини намойиш қилишга ҳам эътибор қаратади. Бу маданий анъаналарнинг сақланиши ва келажак авлодларга йетказилишида муҳим роль ўйнайди.

Кутубхона музейи - Аҳмад Фарғоний номидаги вилоят ахборот-кутубхона маркази томонидан Фарғона водийсининг ўтмиши нафақат маҳаллий аҳоли, балки жаҳон миқёсидаги олимлар, тадқиқотчилар ва китобхонлар учун ҳам катта қизиқиш уйғотади. Шу сабабли, тарихни жонлантириш ва уни кенг оммага яқинлаштириш мақсадида ташкил этилган.

Кўргазмада жойлаштирилган китоблар орасида Фарғонанинг қадимий даврлардан то бугунги кунгача бўлган тарихи, ижтимоий-иқтисодий ҳаёти, маданияти ва санъати ҳақида қимматли маълумотлар берувчи асарлар ўрин олган. Уларнинг орасида миллий ва хорижий олимлар томонидан ёзилган тадқиқотлар, археологик манбаларга асосланган нашрлар ҳамда Фарғона билан боғлиқ бўлган буюк шахсларнинг ҳаётига бағишланган китоблар мавжуд.

Музейимиз тарихий меросни асраб-авайлаш ва уни келгуси авлодларга йетказиш йўлида фаол иш олиб боради. Бу борадаги энг қадрли экспонатлардан бири - 1975 йилда музей фондига қўшилган кутубхона тарихи муҳрланган альбомдир.

Ушбу альбом музейнинг илк йилларидан бошлаб кутубхона фаолиятини ҳужжатлаштирган ноёб манба ҳисобланади. Унда кутубхона жамғармасининг шаклланиши, ўтказилган тадбирлар, махсус китоблар ва қимматли қўлёзмалар ҳақида батафсил маълумотлар акс этган. Шунингдек, альбомда кутубхона

ходимларининг илк саъй-ҳаракатлари ва маҳаллий жамоатчилик билан алоқалар ҳам тарихий фотосуратлар ва ёзувлар орқали ёритилган.

Бу альбом музейимиз учун нафақат тарихий аҳамиятга эга, балки музей кутубхонаси фаолиятини янада бойитишга хизмат қилувчи илҳом манбаи ҳамдир. Ушбу ноёб экспонат келгуси авлодларга илм ва маърифатни қадрлашда муҳим сабоқ бўлиб хизмат қилади.

Яна бир кўргазмадан жой олган расмда Ўзбекистон Республикаси Давлат архивидан бир ҳужжат кўрсатилган. Унда Фарғона вилояти бўйича 1965 йилдаги қарорга оид маълумотлар келтирилган. Қарорда ҳудуддаги биноларнинг умумий ҳажмини аниқлаш ва улар бўйича ҳисоб-китоблар ҳақида сўз юритилган. Шу билан бирга, ҳужжатда муҳр ва расмий имзолар акс этган.

1. Ўзбекистон архивлари: тарихий ҳужжатларнинг аҳамияти

Мақолада давлат архивларининг роли ва уларнинг ҳозирги кун учун аҳамияти ёритилади. Шунингдек, ушбу ҳужжат каби тарихий манбаларни ўрганиш орқали давлатнинг иқтисодий ва маданий тараққиётини таҳлил қилиш ҳақида сўз бориши мумкин.

2. Фарғона вилоятининг тарихий қарорлари ва урбанизация жараёни

1960-йилларда Фарғона вилоятида шаҳар инфратузилмаси ва маданий объектлар қурилиши ҳақидаги қарорлар асосида вилоятдаги қурилиш фаолияти ҳақида таҳлил қилиш мумкин.

3. Совет давридаги шаҳарсозлик сиёсати ва Фарғона тажрибаси

Мақола Совет Иттифоқи даврида шаҳарлар ривожланишига қаратилган қарорларнинг маҳаллий ижроси ва унинг таъсирини ўрганишга бағишланиши мумкин.

Музейдаги яна бир диққатга сазовор экспонат – бу XIX асрга тегишли қўлёзма китоблардир. Бу ноёб асарлар ўз давридаги илмий, диний ва маънавий билимларнинг аҳамиятини очиқ берувчи қимматли манбалардан саналади.

Музей кўргазмасидаги китоблардан бири – Хожа Аҳмад Яссавийнинг ҳикматларига бағишланган қўлёзма. Унда Яссавий асарлари кенг муҳокама қилиниб, ўша даврдаги ижтимоий ҳаёт, диний қарашлар ва маънавий таълимотлар тўғрисидаги билимлар акс этган. Китоблар ўз вақтида Фарғонадаги турли жамоалар томонидан кенг фойдаланилган.

Бундан ташқари, қўлёзмада 1840 йилда Қўқон хонлиги давридаги турли ижтимоий-иқтисодий ҳодисалар ва маҳаллий ҳокимиятнинг фаолияти ҳақидаги маълумотлар ҳам мавжуд. Китобларнинг мукамал сақланиб қолиши, уларнинг тарихий аҳамиятини янада оширади.

Мазкур қўлёзма асарлар музейимизда қадимий маданиятга ва маънавиятга бўлган эҳтиромнинг рамзи сифатида алоҳида ўрин эгаллайди.

Музейимизнинг яна бир диққатга сазовор қисмини Алишер Навоийнинг Россия Миллий кутубхонасида сақланадиган тўлиқ асарлари ташкил қилади. Бу

асарлар миллий ва жаҳон маданиятининг ноёб дурдоналари сифатида намойиш этилмоқда.

Экспозицияда Навоийнинг асарлари юксак босма сифатида тақдим этилган бўлиб, уларда шоирнинг бебаҳо ижоди ҳақида тўлиқ маълумот берилган. Китоблар нафақат Навоийнинг шеърляти, балки унинг ижтимоий-ахлоқий қарашлари, инсониятга бўлган меҳр-муҳаббати ва адолатпарварлиги ҳақида ҳам яққол тасаввур беради.

Китоблар юксак бадиий безаклар билан ажралиб туради ва Навоийнинг ноёб ижодий меросини ўрганишга қизиқувчилар учун ишончли манба ҳисобланади. Экспонатлар музейга келувчиларни Алишер Навоий асарларининг жаҳон маданиятидаги аҳамияти билан яқиндан танишишга чорлайди.

Бундай кўргазмалар нафақат Фарғона водийси ҳақида билим олиш имконини яратади, балки ёш авлодга тарихий меросимизни қадрлашга ундайди. Ушбу илк қадам маданий меросимизни ўрганиш ва унинг аҳамиятини жамоатчиликка йетказишда муҳим роль ўйнайди.

Фойдаланилган адабиётлар:

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 12-13 май кунлари Фарғона вилоятига ташрифи чоғида қабул қилинган "Фарғона вилоятини ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш чора-тадбирлари"га оид қарор.

- Ўзбекистон Республикаси Давлат архивининг Фарғона вилояти бўйича 1965 йилги ҳужжатлари.

Кутубхона ва музей фаолиятига оид манбалар

- Абдулахатов Н. Фарғонадаги мазорлар тарихи. Тошкент: 2006. (3 қисмли асар, ўзбек, рус, инглиз ва араб тилларида).

- Россия Миллий кутубхонасида сақланадиган Алишер Навоийнинг тўлиқ асарлари.

- Хожа Аҳмад Яссавийнинг қўлёзма ҳикматлари (Қўқон хонлиги даври манбалари).

Миллий тадқиқотлар ва нашрлар

- Фарғона водийсининг тарихи ва маданиятига оид маҳаллий тадқиқотлар.

Ахборот-кутубхона материаллари

- Аҳмад Фарғоний номидаги вилоят ахборот-кутубхона марказининг архив материаллари.

- Марказнинг электрон маълумот базалари ва картотекалари.

Совет даврига оид манбалар

- Совет даври шаҳарсозлик сиёсатига оид қўлланмалар ва таҳлилий маълумотлар.